

F. Szalamin Edit

KÉT MAI OROSZ SZINTAKTIKAI KONCEPCIÓRÓL ÉS
MÓDSZERRŐL

A bemutatandó két szintaktikai koncepció egyikét az N. Ju. Svedova szerkesztésében 1970-ben megjelent akadémiai orosz nyelvtan,¹ másikat V. Sz. Jurcsenko 1972-ben megjelent mondattani monográfiája képviseli.² Minthogy ez utóbbi munka csak az egyszerű mondat problematikájával foglalkozik, az összevetés arányossága végett az összetett mondat akadémiai nyelvtanbeli tárgyalását sem veszem tekintetbe.

I

1. A korábbi /V. Vinogradov szerkesztette/ akadémiai orosz nyelvtantól eltérően az 1970-es kiadás nem annyira a grammatikai szabályok összességének leírására törekszik, nem annyira normatív, mint inkább a nyelvleírás modelljét kutatja. Következétesen törekedve a formális és funkcionális aspektus elkülönítésére, a mű a leírásban magában a funkcionális aspektust a formálisnak rendeli alá. A nyelvtani formarendszer elsőbbségének és a nyelvi formák rendszerszerűségének elve a mű egészét átható alapelv.

A szintaktikai fejezet középponti problémája az egyszerű mondat strukturális sémáinak, a mondatmodelleknek kijelölése és rendszerezése.⁵

2. A szintaktikai leírás kiinduló elve: a mondat alapját egy elvont szerkezeti váz, modell alkotja /структурная схема/, amelynek az a funkciója, hogy konkrét lexikai tartalommal telítődve közleménnyé, kijelentéssé váljék. Olyan elvont modell ez, amelynek alapján minimális önálló és független kijelentés építhető fel. Ezek a modellek taxative felsorolhatók, zárt rendszert alkotnak. A mai orosz nyelv mondatmodelljeinek rendszerében az akadémiai nyelvtan két fő osztályt különböztet meg: kétfőtagú /A/ és egyfőtagú /B/ mondatmodelleket. /L. alább./

A mondatot a formális jegyek sajátos rendszere jellemzi, ezek a jegyek teszik lehetővé, hogy speciális grammatikai eszközök segítségével a mondatban közölt valóság tartalom mint reális -- jelenben, múltban, jövőben megvalósuló -- vagy mint irreális -- lehetséges, kívánt, követelt stb. -- jelenjék meg előttünk. A reális jelentés kifejezési formája a szintaktikai indikativusz -- jelen, múlt, jövő idejű alakokban --, a nemreális jelentés kifejezési formái az irreális szintaktikai módusok, módok: a konjunktivusz, deitativusz, optativusz és imperativusz. A grammatikai jelentéseknek ezt a komplexumát objektív modálisnak nevezi az akadémiai nyelvtan.

A minden mondatban szükségszerűen kifejeződő objektív modalitás kategóriája mellett N. Ju. Svedova kijelöli a szubjektív-modális jelentések kategóriáját is. A s z u b j e k t í v m o d a l i t á s a beszélőnek a mondatban közölt valóságtartalomhoz való viszonyát jelenti. E viszony kifejezésére igen különböző nyelvi eszközök szolgálnak, melyeknek csupán kisebb része grammatikalizálódott, tehát a szubjektív modalitás a teljes mértékben grammatikalizálódott objektív modalitással ugyan összefüggő, de önmagában nem szorosan vett grammatikai kategória. Leírása az akadémiai nyelvtanban ezért -- az objektív modalitástól eltérően -- nem teljes és nem részletes.

Az objektív modalitáson kívül a mondatra jellemző a s z i n t a k t i k a i i d ő kategóriája is, s a ket-
tő elválaszthatatlan egységben alkotja a p r e d i k a -
t i v i t á s kategóriáját, amely minden mondat konsti-
tutív eleme, s a mondat g r a m m a t i k a i j e l e n -
t é s é t adja.

3. A mondatmodell az igei komponens és speciális partikulák /плучсть, ѓн/ segítségével változtatja alak-
ját a különböző objektív-modális jelentések kifejezésére. Ezek az alakváltozatok a m o n d a t s z e r k e z e -
t i v á z á n a k f o r m á i /формы структурной схемы предложения /
a formák rendszere alkotja a m o n d a t p a r a d i g m á j á t . A mondatmodell

minden egyes formája tagja a mondat paradigmájának.

A különböző mondatmodelleknél egyes formák hiányozhatnak; ettől függően különböző mondatparadigmatípusok jelölhetők ki, amelyeket a paradigmátagok eltérő száma jellemez. Vannak a mondatmodell valamennyi lehetséges formáját magukba foglaló teljes paradigmák, vannak hiányos paradigmák, s végül vannak csupán egyetlen alakban létező, tehát alakváltozatokkal /paradigmával/ nem rendelkező mondatmodellek, pl. Вот мельница /Ime a malom/.

Az egyszerű mondat teljes paradigmája héttagú: a szintaktikai indikativusz három és az irreális szintaktikai módok említett négy formájából tevődik össze. A kétfőtagú mondatoknak két teljes paradigmájuk van: az N_1 — Vf modell szerinti igei állítmányú mondatok paradigmája, pl. Сын учится /A fiam tanul/ és az N_1 — N_1 modell szerinti névszói állítmányú mondatok paradigmája, pl. Брат учитель /A bátyám tanár/. Az utóbbihoz tartoznak az N_1 - Adv / N_2 .../ modell szerinti mondatok is, pl. Отец дома /Az apa otthon van/.⁶

A/ Kétfőtagú mondatmodellek

Szintaktikai indikativusz

	N_1 —Vf	N_1 — N_1
Jelen idő	Сын учится	Брат учитель
Múlt idő	Сын учился	Брат был учитель/—ем/
Jövő idő	Сын будет учиться	Брат будет учитель/—ем/

Irreális szintaktikai módok

Konjunktívusz	Сын учился бы	Брат был бы учитель/-ем/
Debitívusz	Сын учись/.../	Брат будь учитель/-ем//.../
Optatívusz	Учился бы сын!	Был бы брат учитель/-ем/!
	Если бы /лишь	Если бы /лишь бы.../брат
	бы.../ сын	был учитель/-ем/! Будь бы
	учился!	брат учитель/-ем/!
Imperatívusz	Пусть сын	Пусть брат будет
	учится! Пусть	учитель/-ем/!
	сын будет	Чтоб брат был учитель/-ем/!
	учиться!	
	Сын будет	
	учиться!	
	Чтоб сын	
	учился!	

Az egyfőtagú mondatoknak egy teljes paradigmájuk van, amelynek legtipikusabb képviselői az N_{N_1} modell szerinti mondatok, pl. Тишина /Csönd van/ és a Praed modell szerinti mondatmodellek, pl. Тепло /Meleg van/.

B/ Egyfőtagú mondatmodellek

Szintaktikai indikatívusz

	N_{N_1}	Praed
Jelen idő	Тишина	Тепло
Múlt idő	Была тишина	Было тепло
Jövő idő	Будет тишина	Будет тепло

Irreális szintaktikai módok

Konjunktívusz	Была бы тишина	Было бы тепло
Debitívusz	/У нас/будь тишина/..../	/В доме/будь тепло/.../
Optatívusz	Была бы тишина!	Было бы тепло!
	Если бы/лишь бы.../	Если бы/ лишь бы.../
	была тишина! Будь	было тепло! Будь
	бы тишина! Тишина	бы тепло! Тепло бы!
	бы!	
Imperatívusz	Пусть будет тишина!	Пусть будет тепло!
	Чтоб была тишина!	Чтоб было тепло!
	Чтоб тишина!	Чтоб тепло!

A mondatmodellek nemcsak alakváltozataikban, formáikban élnek, /melyek egyébként lehetnek nemvariabilisek: a szintaktikai indikatívusz formái és variabilisek: némely irreális szintaktikai mód, l. a táblázatokat/, hanem szabályszerű realizálódásaikban is /регулярные реализации/, amelyek nem érintik a különböző objektív-modális jelentések kifejezését. A szabályszerű realizálódás köréhez jellegükben különböző faktorok tartoznak, amelyeknek közös vonása az, hogy nem befolyásolják az objektív-modális jelentések kifejezését. Ilyen faktorok pl. un. félsegédigék és fázisigék bekapcsolása a modellbe, a kopula bizonyos variációi, némely szubjektív-modális jelentést befolyásoló partikula bevezetése stb.

Az egyszerű mondat fejezetében a mai orosz mondat ötvenegy szerkezeti vázának, valamint szabályszerű realizálódásaiknak leírását találjuk. Ebből tizennégy kétfőtagú modell, huszonhat egyfőtagú, tizenegy kérdő mondati modell. Ha a funkcionális szempont indokolta kérdő mondati modellektől eltekintünk, a mai orosz mondatmodellek már említett két fő osztálya áll előttünk: a kétfőtagú és az egyfőtagú mondatsémák osztálya. Ez az alapfelosztás az akadémiai nyelvtanban nélkülözi az okszerű érvelést, mintegy a priori adott. A leírás nemcsak e két fő osztály összefüggésének vizsgálatát mellőzi, hanem a fő osztályokon belüli mondatsémák kapcsolatának kutatását is. Ennek következtében a mondatmodellek belső kapcsolat nélkül, mechanikusan állnak egymás mellett, tehát a leírás eredménye belső mozgás nélküli, statikus rendszer.

A mondatmodell komponensei meghatározott módon szervezett szóalakok, az un. fő mondatrészek /главные члены предложения /. A fő mondatrészek kategóriája tehát a mondat strukturális modelljének kategóriája, a mondatmodellt különböző irányokban bővítő szóalakok azonban nem tartoznak az alapsémához. Ebből következik, hogy pl. a Мальчик пишет /A fiú ír/ és a Мальчик пишет письмо /A fiú levelet ír/ mondatok alapját a leírás szerint egy közös modell alkotja: $N_1 - V_f$. Az igeet determináló tárgyestű főnév nem tartozik a mondatmodellhez, leírása egyéb szintaktikai viszonyok leírásával együtt a mondatmodell szintje

alatti szószerkezetszinthez tartozik. A szószerkezetek leírásával -- szintén formális aspektusból -- külön fejezet foglalkozik. Ez a koncepció tehát az állítmány, az igei komponens bővítőményeit a mondatmodellből egyértelműen kirekeszti. Expressis verbis nem, de funkciója feltárásának mellőzésével kirekesztődik a mondatmodellből az alany is, így módon a mondat paradigmája lényegében az ige paradigmájára vezethető vissza.

4. A mondatmodell és a mondatparadigma fogalma mellett a szintaktikai fejezet harmadik lényeges fogalma az önálló mondat/bővítő/rész, a d e t e r m i n á n s kategóriája /детерминант /.⁷ A determináns olyan mondatrész, amely a mondat egyetlen szóalakjával sincs formális kapcsolatban, azaz a mondatra mint egészre vonatkozik. Ragozott névszókkal /prepozíciókkal vagy nélkülük/, határozószókkal, határozói igeneves szerkezetekkel stb. fejeződik ki.

A determinánsok jelentésük alapján két osztályba sorolhatók:

a/ határozói determinánsok -- különböző tér-, idő-, ok-, következmény-, cél- stb. viszonyokat fejeznek ki, pl. Перед молодыми открыты все пути /Az ifjak előtt minden út nyitva áll./; Первого мая будет парад /Május 1-én díszszemle lesz/

b/ Objektális-szubjektális determinánsok -- azt a dolgot /vagy személyt/ jelölik, amely /aki/ a mondatban közölt valóság tartalommal kapcsolatban áll, pl.

Д и р е к т о р у н е д о с у г р а з г о в а р и в а т ь
/А з и г а з г а т ó н а к н и n c s i d e j e b e s z é l g e t n i / ;
С п о г о д о й н е в е з е т /А з и д ő j á r á s s a l
n i n c s s z e r e n c s é n k / .

A determinánsok legáltalánosabb grammatikai jegyei a következők:

a/ szintaktikailag kötött pozíció /a mondat abszolút élén vagy a fő mondatrészek előtt/,

b/ a különböző struktúrájú mondatmodellekkel való összeférhetőség,

c/ alaki változások nélküli előfordulási lehetőség egy és ugyanazon mondatmodell valamennyi formájában.

A determinánsok rendszerének leírását is áthatja a forma primátusának elve, s ez az elvi korlátozás maximális következetességet eredményez a leírásban, amely a mondatmodellek leírásához hasonlóan ezuttal is teljes és részletes. A determinánsok tana a mondattan fejezetének talán legeredetibb része.

Az akadémiai nyelvtanban kidolgozott mondattipológia kiterjed a közlés kommunikatív célja szerinti mondatfelosztásra is. Ebből a szempontból a mondatokat -- a hagyományoktól eltérően -- két fő osztályra osztja: kijelentő /nemkérdő/ és kérdő mondatokra. Mindkét típus mondatai

közvetlen információcserét feltételeznek a beszélő és a hallgató, ill. az író és az olvasó között. A különbség abban áll, hogy a kijelentő mondatok a beszélőtől a hallgatóhoz irányított pozitív információt tartalmaznak, a kérdő mondatok pedig nem tartalmaznak pozitív információt. A pozitív információval nem rendelkező, de azt igénylő beszélőtől a hallgatóhoz irányulnak, aki a pozitív információ potenciális hordozója. Kiegészítő intonációs eszközök segítségével mind a kijelentő, mind a kérdő mondat felkiáltóvá válhat, amely a közlés expresszív többletét jelenti. Azzal, hogy a felszólító mondatot a funkcionális tipológia kérdésköréből kiemelve csak a mondatsémák formális rendszerében vizsgálja az akadémiai nyelvten, kétségtelenül szegényíti a kommunikativ szintaxis fejezetét.

Az egyszerű mondat szerkezeti vázainak, paradigmáinak és bővitményeinek leírását, valamint a kommunikativ szintaxis anyagát a szórendi fejezet teszi teljessé. A leírás a szórend és az aktuális mondattagolás kapcsolatára épül. Kiinduló elve: a mondat aktuális tagolás szerinti variánsai, un. k o m m u n i k a t i v f o r m á i / коммуникативные формы / sajátos rendszert alkotnak. Valamennyi kommunikativ forma három tényező kölcsönhatásából keletkezik, melyek a következők: a/ meghatározott szórend; b/ a logikai hangsúly jelenléte vagy hiánya; c/ a logikai vagy frázishangsúly helye. Azok

a kommunikatív formák, amelyek az első két jegy tekintetében különböznek, különböző jellegű aktuális információt fejeznek ki: egyrészt a mondat szintaktikai és aktuális tagolása közötti különböző összefüggést, másrészt a mondat aktuális tagoltságát vagy tagolatlanságát. A harmadik jegy tekintetében különböző kommunikatív formák ugyanazt az aktuális információt fejezik ki, csupán stilisztikai variánsokat alkotnak.

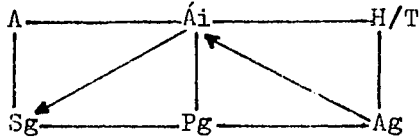
5. Mint a fenti leírásból látható, az akadémiai nyelvten a szintaxis elméletének középpontjában álló mondatmodellek kijelölésében kizárólag grammatikai kritériumokra támaszkodik /az informatív teljesség igényétől eltekint/, e vonatkozásban tehát koncepciójában az orosz szintaktikai hagyományok folytatója. Ha a tisztán grammatikai és a velük kölcsönhatásban lévő, de nem szorosan vett grammatikai kategóriák merev szétválasztásával bizonyos tekintetben szűkíti is a szintaktikai leírást, a mondat paradigmikus leírásában és a mondatrészek tanában új utat nyit és új lehetőségeket teremt. A leírás e részének vitathatatlan pozitívumai a teljesség, részletesség és áttekinthetőség. Nézetem szerint igen nagy érdeme a műnek, hogy az írott nyelv anyagai mellett jelentős mértékben támaszkodik a beszélt nyelvi tényekre, leírásának tárgya a szó szoros értelmében vett mai orosz nyelv.⁸

II

1. V. Sz. Jurcsenko Az egyszerű mondat a mai orosz nyelvben c. monográfiájának² kiinduló gondolata az, hogy a mai orosz mondat valamennyi típusa és változata, /legyenek azok bármennyire is különbözők/, közvetlenül vagy közvetve levezethető egy kétfőtagú szintaktikai alapstrukturából, a m o n d a t - a l a p t i p u s b ó l / основной тип предложения /.

Ez az alaptípus valamennyi szintaktikai strukturára nézve közös grammatikai invariánst tartalmaz. Ebből következően a szerző a mondatban fő feladatát a mondat-alaptípus feltárásában látja. Feltételezése szerint a mai orosz nyelvben ez az alaptípus kétfőtagú bővített igei mondat, melynek bővitményei az igei komponens határozói és/vagy /tárgyi/ kiegészítői. Monográfiáját e feltételezés bizonyításának szenteli.

2. A kétfőtagú mondat-alaptípus a következő három komponensből áll: az alannyal /A/ kifejezett grammatikai szubjektumból /S_g/, az igei állitmánnyal /Ái/ kifejezett grammatikai predikátumból /Pg/ és az un. grammatikai attribútumból /Ag/, amelyet az igétől függő kiegészítő, határozó ill. tárgy fejez ki /H/T/:

A tartalom síkja /Sg--Pg--Ag/ a gondolat struktúrájához és a nyelven kívüli valósághoz való viszony révén alakul ki. Sg: grammatikai szubjektum, Pg és Ag: a szubjektum grammatikai tulajdonságai, melyek közül Pg a szubjektumot közvetlenül, Ag pedig közvetve, Pg közvetítésével jellemzi.

A kifejezés síkja /A--Ái--H/T/ a szófajok és morfológiai formáik rendszeréhez való viszony révén jön létre. A személyragos ige állitmány, a grammatikai predikátum /Pg/ kifejezésének formája. Az igei állitmány összekötő láncszemként szolgál a grammatikai szubjektum /Sg/ és annak második tulajdonsága /Ag/ között, ezért az igei állitmány a mondat konstruktív magja, amellyel az invariáns mondatstruktúra valamennyi komponense közvetlen kapcsolatban áll /l. az ábrát/. Az alanyesetben álló főnév az igei állitmányhoz való viszonyában alany, a szubjektum /Sg/ kifejezési formája. A határozószó ill. függő esetű főnév az igei állitmányhoz való viszonyában határozó, kiegészítő vagy tárgy, a második grammatikai tulajdonság /Ag/ kifejezési formája.

A három komponensből álló alapstrukturát átható és egységbe fogó fő kapcsolat a p r e d i k a t i v v i -

s z o n y, amely a határozóval és/vagy tárggyal kifejezett attributumnak /Ag/ az alannyal kifejezett szubjektumra /Sg/ vonatkoztatását jelenti az igei állitmánnyal kifejezett predikatumnak /Pg/ közvetítésével. E felfogás szerint a predikativ viszony tehát nem két, hanem három komponens viszonya.

Jurcsenko szerint az alapstruktúra leglényegesebb sajátossága az, hogy tartalmi oldalának két komponense -- Sg és Pg -- elmaradhat, redukálódhat a nyelvben. Pl. a Человек /Sg/ жил /Pg/ весело /Ag/ /Az ember vidáman élt/ mondat a Pg komponens redukciójával Человек был весел /Az ember vidám volt/ mondattá alakul, az Sg komponens redukciója pedig a Человеку было весело /közvetlen magyar megfelelője nincs/ mondatstruktúrát hozza létre. A fenti mondatok tehát összefüggnek egymással, egymásból levezethetők. A levezetés iránya a következő: Человек жил весело → Человек был весел → → Человеку было весело.

Az Ag komponens sohasem redukálódik a nyelvben, de kifejezésének formájával együtt elhagyható a beszédben, pl. Мальчик пишет /A fiú ír/.

A nyelv síkján végbemenő redukció következményei igen nagy jelentőségűek; végső fokon az alapstruktúrától különböző mondatstruktúrák megjelenéséhez vezetnek. E redukció különböző formái, ill. kombinációi révén a mai orosz nyelv mondatformái "szervesen" vezethetők le. A

Pg komponens redukciója kétfőtagú névszói állitmányú mondatformát eredményez, az Sg komponensé pedig egyfőtagú igei mondatformához vezet /l. a példákat/. Az Sg és Pg egyidejű redukciója egyfőtagú nominális mondatstruktúrát hoz létre, pl. Тепло /Meleg van/.

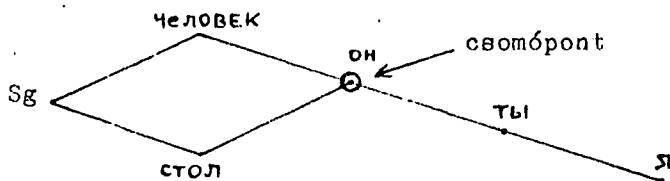
A szerző a könyvét e levezetéseknek szenteli, melyek során a kétfőtagú nominális, az egytagú igei és egytagú nominális mondatok, a mai orosz nyelv alapvető mondatformái, valamint az átmeneti típusok mint egymással belső kapcsolatban lévő, szükségszerű alakulatok jelennek meg előttünk.

A Pg komponens redukciójának, azaz a kétfőtagú verbális mondatforma nominálissá alakulásának a következő sajátosságai vannak: a/ az átalakulás fokozatos; b/ teljes egészében csak a konkrét mondatok nagy tömegében realizálódik és c/ közvetlenül nincs kapcsolatban az egyes mondatok lexiko-szemantikai tartalmával. A folyamat tehát rejtett, a nyelvi tényekben közvetlenül nem ragadható meg. A Человек жил весело → Человек был весел átalakulás tehát semmi esetre sem közvetlen, hanem csupán szemantikus tükrözése annak a változásnak, amely a szinkron rendszerben a konkrét mondatok tömegében végbe megy. E mozgás lényege az igei állitmány jelentésének általánosulása, s ezzel párhuzamosan lexikai tartalmának "kiürülése", redukciója. Az ige kopulába megy át, ami a mondatformák szintjén végső soron a verbális mondat

nominálissá alakulását jelenti. E folyamat mozgató rugóját a szerző az igei bővitmény kommunikativ súlyában látja.

Jurcsenko saját elméletének és a vele szervesen összefüggő módszerének lényegét a "szinkronikus genetizmus" / синхронный генетизм / vagy "szintaktikai deriváció" / синтаксическая деривация / elvében jelöli meg. Módszere, mint látjuk, elvileg különbözik a generatív grammatika transzformációs módszerétől, amely szerint a/ a mondat → transzform változás során az átalakulás ugrás-szerű; b/ teljes egészében realizálódik egyetlen konkrét mondatban; c/ közvetlen kapcsolatban van a mondat lexiko-szemantikai tartalmával.

Az Sg komponens redukciójának objektív lehetőségét az a tény adja, hogy e komponens a jelszituáció elemeire támaszkodik:

Az Sg komponensnek három típusa van: a/ személyes szubjektum / я, мы; ты, вы / b/ tárgyi-személyes szubjektum / он, она, оно; они és minden "ember" lexiko-szemantikai mezőbe vonható szó/; c/ tárgyi szubjektum, melyet kifejezhet bármely főnév /az "ember" lexiko-szemantikai mezőbe vonhatók kivételével/, valamint a tárgyfogalmakat

helyettesítő ОН,ОНА,ОНО, ОНИ névmások.

Az Sg redukcióját a Pg komponens redukciójának sajátosságai jellemzik, de a két változás különböző lexiko-szemantikai mezőket érint. Az Sg redukciója a személyes szubjektummal kezdődik, a tárgyi-személyes szubjektummal folytatódik és a tárgyi szubjektummal fejeződik be.

A redukció fokozatait növekvő sorrendben tükröző mondatformák a következők:

a/ a határozott személyű mondat /определенно-личное предложение/, pl: Пишу письмо /Levelet írok/;

b/ általánosított személyű mondat / обобщенно-личное предложение /, pl. Прошлого не веротишь /Az ember nem fordíthatja vissza a múltat/;

c/ határozatlan személyű mondat / неопределенно-личное/, pl. В дверь стучат /Kopognak/;

d/ személytelen használatu személyes igét tartalmazó mondatok, pl. Ветром сорвало крышу /A szél letépte a tetőt/;

e/ személytelen igeő mondatok, pl. Светает /Hajnalodik/.

A személytelenség / безличность / kategóriája azt jelenti, hogy a mondatnak nincs kapcsolata a jelszituáció struktúrájával: Светает рано, де Ø я светая, ты светаеть, он светает.

3. A szinkron deriváció Jurcsenko-féle módszerével leírt szintaktikai rendszer, mint látjuk, kéttagú verbá-

lis, kéttagú nominális, egytagú verbális és egytagú nominális mondatmodelleket tartalmaz. Ez a rendszer rendelkezik a paradigma legfontosabb tulajdonságával: az "invariáns-variánsok" elve szerint épül fel. E mondatparadigma specifikuma abban áll, hogy a paradigmata~~g~~ok nem kapcsolódnak egy és ugyanazon lexikai tartalomhoz, pl. Мальчик пишет письмо, Человек весел, Светает рано, Здесь тепло.

Amennyiben kapcsolódnak, lexikai azonosságuk csak részleges lehet, pl. Человек жил весело, Человек был весел.

Jurcsenko dinamikus rendszere a mai orosz szintaxis több lényeges rejtett összefüggését tárja fel, s a főbb mondatmodellek leírása mellett a rendszer "töredékeinek" kiegészítésével, az említett mondatformák "közötti terek" kitöltésével" a mondatformák objektív mozgását is feltárja.

J e g y z e t

- 1 Грамматика современного русского литературного языка. Москва, 1970.
- 2 Ю р ч е н к о В. С.: Простое предложение в современном русском языке. Саратов, 1972.
- 3 Б о н д а р к о А. В. — К о д у х о в В. И.: О новой модели описания грамматического строя русского языка. ВЯ, 1971 № 6.
- 4 J u h á s z J ó z s e f : Módszer és szemlélet próbája a nyelvtanírásban I--II. Tanulmányok a mai magyar nyelv szófajtana és alaktana köréből. /Szerk. R á c z E n d r e és S z a t h m á r i I s t - v á n/ Bp., 1974. -- Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből. /Szerk. R á c z E n d r e és S z a t h m á r i I s t v á n/ Bp., 1977.
- 5 A magyar mondattani szakirodalomban használatos a "mondatforma" műszó is, minthogy azonban a tárgyalt nyelvtan a mondatmodellek formáit is leírja, a "mondatforma formái" kifejezés nehézkessége miatt a "mondatforma" műszó használatától itt eltekintek.
- 6 A szimbólumok jelentése: N=névszó,; N₁= alanyeset; N₂=függő esetek; N₃=főnév; Vf=személyragos ige; Adv=határozószó; P_{pred}=predikatív határozószó.
- 7 Az orosz akadémiai nyelvtan "determináns" műszava egyáltalán nincs kapcsolatban a magyar leíró nyelvtanban használatos "determináns" fogalommal. A magyar terminológiában ismert "alaptag-determináns" oppozíció fogalmi szószervezettani fogalmak, az orosz "determináns" kifejezetten mondattani kategória.
- 8 Az akadémiai nyelvtan egészét ismertető tanulmányokat l. a Jegyzet 3. és 4. tételében.